

Сынапта
3 хәрчә

ДИАЛЕКТИК

Таварчыг эгэххи, итгнэ билгийн нууца, историйн революцион-най-демократический үгс, ригэр силлиир бэйс «на-ционал-патриоттар» хан-тан торхтүхтэрэ кестор. В. И. Ленин обществен-най олох костүдэригэр кылаасайбей артуэн сы, хыянаабыг дэжн актив-найдык турара. Ини ута-рыга турар кылаастар (Бүтүүн 2-с стр. 100).

Верховный Совет ту-
гааннах комитеттара.
ССРС Министрларын Со-
вета быраабы харыстайыр
органыры кытары бири-
ти дойду быраабы харыс-
тайыр систематын бүтү-
пүүтүн төрдүттөн уланы-
та тутар дыналылары
арытан оңороллоругар,
коррупцияны, бэрин
ылымы утары охсушуу
туругун арытан көрөлө-
нүгөр сомукташына

Саа тийнхэн чуумлуу
ийнхэн нэврийдэ. Баар!
Офицер фуражката нийн
дээжэ мстанш. Салзанаар
тэр эмнэ оюунулар, Хаар
оро бурдас тийнхэн үлээт,
эмнэ сиргэ хам гыһына.
Эмнэ чуумлуу сатылаата,
Снайпер Федоров дай-
дутагтан илдэе кэлбт
сахэ бмханын аргын

был сирдэрин дээхнэ ор-
гиллан көрбүтэ, быраһаай-
дахардын далабаатабыта.
Ус мыйдах үөрөх бил-
дэбэккэ асыпта. 1942
сыл тохсунуу бүтүүтү-
гэр Георгий Константино-
вич Хотугулуу-Арааны
фронт 188-с дивизиятын
580-с стрелковой полка-
тын командирын дьаһал-
гар кэлбитэ. Чаас Старай
Русса илэн өртүгэр тур-
бута.

1942 сэлзэх сайын
Георгий партиз чилин-
гэр кандидатын кириб-
та. Ол кэиэ кэви мэд-
дэ нийнэ кирибтэ буо-
дуохтаадын, чаагы да
күн ахын өлүүлүүн көр-
сөр кутталлах участан-
ка баарын ордук сэгым-

туях эрэ сийднер ытыл
сеп. Георгий остөөх бө-
дөрөгүмүт сириң дыккы
ыһаастаһа сатаата да,
ханыгың сии-биир кы-
һан булбата. Күһүңкү
угус күнүргэ кини остөөх
сытар сириң үөрэтэ, хас
биирди хаспаһын, бөлкө-
йү билэр буолла. Туох да
уларыһым суох курдук.
Чыхчы да үчүгэйдик сас-
ныт киһи буолла. Ыла-
хан кэтэһини буолар чин-
читэ улам биллэн барда.

Нөгүе күнүгөр халдсан Сырдымта няки кайн көмөгө калкытар. Каскалары мабынан өрө анһан онуоматтан быктардылар. Суох, снайпер кыһамат. Албыныһылар дизи сэрэйбөр буолуо дуо? Кас-

састыгчид, Минналар бо-
куйга суох эстэллэрэ.
Эмискэ ута диэктитэн
пулемет оро тачагырыы
түстө. Киман эйрэн не-
питтар халтайарга тийиди-
лэр... Сержант Федоров
уһун курбуу курдук ба-
йота эмискэ чыккас ты-
наат, сулус субурус ты-
мытыны, иннин диэки
ойон көбүстө. Хас хам-
саппадын ахсын киннэх-
хара чөмөрүйбүт айах-
тах амбрадуру субу чу-
гаһаан истэ... Саллааттар
снайпер дэкича чугаһаа-
бытын көрдүлэр, эмискэ
холбуу бааймалыбыт гы-
наталардаах инни күөрс
тыһа. Сир-дойду дөүгөс
гыһар тыһа дэлби мс-
танна, ону сэргэ пулемет
ах барда. Рота ойон ту-
ран эмне-иннин диэки мс-
танна.

Бөс ыйын 10 күнүзүнө турутуна бийиги снайпердык счётулар 86 фа-

Үгүрээт, Георгий 15-с
гвардейский стрелковой
дивизияда аянычты.
Мана эмиз автоматчы-
гар роталарыгар түбө-
сүнөт. Гвардеец Федоров
отделение командирин,
подразделение парторгун
бешиминен билишини
ылбыт. 1944 сун тох-
суну 25 күнүгэр Кы-
зыл Сулус орденинан ме-
нис төгүтүп наараада-
ламчыт.

1945 снлдаахт олун-
муга Болгария сиригэр
сэриллэлэ снлдын Георгий
Константинович эн-
нхстэн бааһырыбта. Эн-
тэсн баран ИДНН 62-с
дивизиятын састаабыгар
нирсэн сэриллэлэстэ,
Улуу Кыайыи туһуна,
Германия капитуляцияны
биллэрбитин туһуна
Польша сиригэр истиби-
та. Сүрэрэ, түһүн инн-
тэн толо көтөн тахсмах-
тым, өрө мэхсүбүтэ. Ой-
дөөл! Тыһынаахпын! Дой-
дүм-сирим бараксан, эн-
гин тийбэн көрүөм да
буолла! Угүүс-үгүс са-
наалар төбөтүгэр элэн-
нэбиттэрэ.

Сэрин кишинтан бэргэн ытааччы дойдутун туһугар, сарнидэспития курдун, чыккынайдык, туруулаан үлээбэит, Оройуоналар Совет исполкомун председателин солбуулааччынан, былаанчыыр отдел начальнигынан, киин статистический управление инспекторынан... Улуу Октябрь 30 сыла туолуутугар ветеран Федоров Саха АССР Верховный Советын Президиумун Бочуотунай грамотатынан наараадалаһымта. Киин үлэтин киинискэтигэр ангардас сэрин кишинзон киимэз үлээбэит стаһа 40 сыл дьэн сурулаа сылдыар. 1986 сыллаахха эрэ Георгий Константинович бочуоттаах сыйыадыгга тахсыбыта.

Күн сиригэр бигрэдэ бэриллэр күндү олобу ийи Кыһыл Сулус, Ала дойду сэримтэ 1 степенэ орденнардаах, хас да бойобой металлдардаах коммунист Г. И. Федоров, эһиги бигр дойдутаахпыт, чахчы да дыһунуучу. Ийэ сирин, бар-дьовун туһугар олорубт киһи.

В. СОМОВ,
отставкада оловор
полковник.
Обинская и.
(Калужская уобалас).

ороон тажааран биятислэ-
тигэр бастакы сураһын-
нары оҕордо.

Сэрин будулганын да
бышмыг кинээх араас
санаалар кинээччилэр.
Санааг кынамыг уйда-
ран ханна-ханна тосот-
лооботуххний? Георгия
ураах хараабыг тойруу...

ыраа, хаалыт дойдуту-
сирин, үөлээннэхтэрин,
аймахтарын туһунан сыы-
майдыра, кинилардин
хайдах көсөлөһтүн, тугу-
тыммытын үнөтөйбэккө,
хараһар субу баарды са-
натадыра.

Георгий Болтоно Өрүкүмэтінгэр төрөөбүтэ. Түөрүт кылаабы бүтөрүт, колхоз үлөһитэ буолбүтү. Кэлин банк үлөһитэринэ бэлэмнүүр курсу бүтүрбүтэ. Стаханов аатынан колхозка бухгалтердаабыт. Отуу сэттэ сыл алтынны, тыттың сэригэ мытарыллар дээр, ол эбэтэр 1941 сыл — бу айылаах аата суох алдыархайы ажалыт сыл балаһык кыйгар дээр Таатта өрү. Куонун киинигэр Ытык Күөлгө Госбанк отделениегын кредитин инспекторына үлээбэтэ.

Сэрийнх бэрээдмчлэл
элбэг киш атаарбыга
Георгий түрэн үлгэр
дик бэрээдмчлэл дик
дуулуурбууга, дьонун дик
ки көрүүн дуулайар кур
дук эгэ. Вадим хамган
бөрүүлэктэн тайн эр
баран ийгэ, дьон хаал

тык ойдообута, «Түһэн
бизирэм сусга!» — дии
эрэңарбита кини партый-
най комсомолун.

Архив документаарыг «...табаарыс Федоров подразделение чулуу снайперынан буолар, атырдах айын 15 күнүндөрдө туругунаа кэни өстөөх 24 саллаатын уюна биир офицерын суох овордо. Снайперскай дымадатын сэргэ кэни өстөөх тариллэрин ортотутар бэртээхэй агитаторынан буолар» дээн суруллубута. Уһулчу көрөрүүлэрин иһин Георгий Федоров «Хорсукун иһин» медалынан кавараадаламыкта.

Снайпердар тулуурлаах, кыраы буолуохтаах, рын сэргэ булугас өйдөөх буолуохтаахтара эмиэ мүлчүрүйбэт суолталаах. Чулуу снайпер олоһор өнү көрөһилиир түбэлтэ аһыһаа суох.

Эргэ бйрвриллыгт
окуопаз сытан өстоовун
хотэобита биданаага
эраар, шараагыга да
ханнын бугатын биллэр-
бэг. Онон ааспыт түүн
спэркнээ тоормонхун бу-
лан, ностугат сабын
баайн күн уотугар чагы-
лмйар гына кестин уур-
буа. Вилгини ону тарга.
Өстоох сийлгера ону он-
гнэскай — припел днэте
бнхыллаах — нопчу ытан
чускутта. Итннн; омыт.

калар аны окуупа устун «хаамсан» бардылар, ар-дыгар төбөлөрүн биригээ холбоон тугу ара кепсиз-төлөр. Кини ара буолар өстөөх тулуубата, ытан үхүүртэ. Бэргэн буул-двалар касына сында онорго аастылар. Сити кэмгэ былыт былыттан күн тахсан кэллэ... Күп сарданалара түспүтүгү-гөр хара күлүн субу көт-тө түстэ. Федоров бэргэн битиэнкэтэ ому мүлчү тутпакка төлө биэрдэ. Өс-төөх өндөйүөх курдук ы-нан ийэн, клитинин былас-табытынан овууна.

Сотуру ефрейтор Федорюк сержант званнята нгэрллынытэ, автоматчыктар роталарын коман-дырынан алаабыттара, от-тон подразделение ком-мунистара кыныны бэйэлэ-рин партордарынан тал-быттара.

580-с стрелковий полк турар сирэ сүүнүүтэ суох этэ—эстөөх кэпээн көрүтүр олус табыгастаада. Ол иһин полк командира полковник Еремин эстөөсү балтараа-ини километр ардаа дикки үүрэн, ити позицияны быһдыһыр та сорук туруорбута.

Атааңа сараламмыңа. Автоматтай рога байыңа-
ра суолуңа сырдан, кы-
ра үрдөңнү көңүө төкү-
нүспүттөргө уюңа суол-
кытыгыңаады ханзаабард

шист суруллубута. Кини хорсун батылдарын ту-
нунан дивизия, армия
уонна фронт хайыаттары-
гар суруйбуттара. Ар-
хив документтарыгар
бир кыргыныска кини
дулеметунан 5 фашины,
атын кыргыныска авто-
матынан 8 өстөгү охтор-
бутун тулунан суруллар.
Онон сити кэмизэ Федо-
ров 100-тэн тахса гиле-
ровеи хайын-уа кыр-
сыбыт буолдохтах.

1943 сэл балаан мй-
тар 188-с стрелковой ди-
визии 2-с Украинская
фронта 37-с армия да-
хадьтар мьтмлыбыта.
Алтынны 15 күнүгэр
нүүстэх артыллерийскай
уоту аһан юмэн кийрбэ-
тэ, Сирэй-сирэйгэ корсөн
кийрсэн кэмгэр взвод
командира Шинилов ол-
бүтэ. Ити кэмниттэн изво-
ду сержант Федоров ха-
маандаабыта. Взвод өс-
төх траншеятыгар тодо
көтөн кийрэн бөгдөртүм-
мүтэ. Ити түбүдүн Федо-
ровы надармадалыыр
диэскэ суруллубүтэ.

Кривой Рог иши кыргыны ураты ыраакан, илтишпазак эте. Куоруты хаста да быдыллы-был-дыы тюттөрү туран бизибитаре. Сепиниң 21 күнүтэр Георгий, ырааканык бааһыран, Полтава госпиталыгар ытыллы-быта.

Кабэзінтэцэри рэвсоне
исполкомун 1942 сэл ба
ларын ыйын 12 күүнэ
ри быһаарыытыгар Чурач
чыттан 12 колхоз кэли
книриэхтээгин, олору хай
на уонна хайдах олохтуу
туһунан этилэр. Оттон
дунгинан, 18 колхоз кнп
битэ Оччолорго кабэз
лар байалара эмне аасты
туордук олобурттары
эмне тинимэт-түгэмэ
буолуу кыһаларын кы
та охсуһаллара. Онну
арыычча олорор олохтоот
торго 18 колхоз кэли
книрибитэ. Кинилэри н
дидикэтарыннар тарҕата
олохсутаарга быһаарбы
тада.

Сингэ Арынлаага
түөрт нолхо, ол нинтэ
I Сингэ Мэдээсингэ
118 дуунаах «Нийс
сис». Аладартан 129 дуу
нааах Ворошилов заты
наа, II Сингэ Холт
боттон 159 дуунаах А
дрес затынаа, 189 дуу
нааах «Төрү Төлө
нолхоотар — барыта 59
күнн збн тийнхэ. Таа
Тумуска Одуулуунан 8
дуунаах «Тонүргэ»

тээх», 231 дууналаах Орджоникидзе аатынан, Ала-
вартан 162 дууналаах
«Чаачысай», Кытаанах-
тан 100 дууналаах «Олох-
хо-нирли» колхозтар
олехсубуттара — барыта
593 киши. Хатырык Хоом-
зо Төлейтов 179 дууна-
лаах Каллини аатынан,
Тыяйара 51 дууналаах
Куйбышев аатынан, Бол-
тоготтой 230 киши, Ны-
дылигэ 134 дууналаах
«Кыыл сэмэ», Сылан-
тан 171 дууналаах «Чол-
бон» колхозтар мөһөн
кирибиттэрэ. Балканыр би-
ригистэгиэ Сылантан 228
дууналаах «Комбайн»,
Болтоготтой 51 дууна-
лаах «Кыыл үнүү», Кы-
таанахтан 52 дууналаах
«Ыччал үүүһэ» колхозтар
мөһөн тииббиттэр. Отгон
1 Луучунгэ Кытаанахтан
152 дууналаах Жданов
аатынан, Болтоготтой 169
дууналаах «Кыым» кол-
хозтар тииббиттэрэ бил-
лэр. Иккэ Луучунгэ 171
дууналаах Ленин аатынан
колхоз (мөһөнигэ биллэ-
бэт) саамай тинах адыы-
ны 10 күнүтэр тииббит

Онон Кэбээйигэ барыта
2625 киһи абыллан ас-та-
нас өссө кырымчыгы-
йар.

Очигдморгон партияг райкомун I секретарьланг А. С. Волков, райзовет Апполкомун председателинэн П. В. Ильин, Чурагчтан Филиппов үдэлин оморбуттар. Кинилэр республика салалтатыгар аһы-үөлү, таваһы-сэбм биэрэлэлэргэр тургорсуулара ойонуллубатах. Ол түмүсэр 1943 сүл сааһыгар көһөн киирбитэртэ: 1200-кэ юһитэ олбура биллэр. Кэбээни оройуонун салалтата көһүтэ киирбиттери төһө кылларынан хааччыһа сатаабыта, аһы-үөлү олохтоохтордун таһыга үлэстэригүһаллибиттэ. Дьонугуох даҕаны бэлэмэ дуох сөптөөх усулуобуйа төрий бэлэмэ күүс орғуна көһөрүүтэ республика салалтата бэлэтин буруйун И. В. Сталинга түһэһэн кыотуммута.

Ааспыт сард нуус үс-
тэртэ Чурааныга буолбус
кэлүүгэ сымдыбыттар

улахан түмсүүлэригэр Будун, Эдыгээн, Кэбээйн оройуоннарыгэр кинрэһ өлбүттэргэ анаан өйдө бүһүлүк-пааматынныгыктары тутарга быһаарыллыбыта. Ону 1990 сыл тохсунуу 24 күнүгэр народнай депутаттар Кэбээйн оройуонуналдыг Советтарынын исполкома 1941—1945 сс. иһин оройуонтан өлбүттэр кэриэстэригэр монумент-пааматынныгыг тутарга быһаарыллыта. Онуо эппитэарханын «Сервис» кооперативы председателэ А. Г. Рин аһаммыта. Кооператив пааматынныгыг быһылгым иһын 9 күнүгэр аналлаах коммиссияга туттарыахтаах. Билигин улуга бара турар Комиссия председателини ССКП райкомун партийнай коммиссиятын председателэ Н. А. Федоров аһаммыта.

Пазматыннык турар
эиэстэтинэн Леваны өнө-
йөн турар аэиалорт таһы-
нааны үлүк таас сыыбы

талбыгтара. Өрүгүмүн устан ааһааччылар даганы, самолетунан көтөөчүүлэр уонна кэдээччилэр даганы хайаан даганы харахтара быраадыллар кэриин мээстэтигэр уурар. Пааматын.

ньин ажылаата 10х10 м бетонунан кутулдуна. Онно 10 м үрдүктөх сөргө таабынан кутулган оңогуллуохтаах, нини плитатын биір өртүгөр саахыгынынан чаппараар, сөргө уонна чаппараах нини ардыларыгар «Нин да умнуллубат, туох да умнуллубат» дигэн өлбөт-сүпсөт тыллар бөдөң буукубаларынан суруллуохтара, биір өртүгөр өбөгүн нөтөрдөн бараан ытты түрүр дыахтар скульптурата оңогуллуохтаах. Сөргө нини өртүгөрүңнэи плиталарга биіргэр Кэбэйиттан, ниниңиңэр Чурапчыттан өлбүтөр испиһиһэтэрэ биірдии көлхөстөрүнэн араарылдан суруллуохтара.

Билгийн монумент-па-
матынныг кутуу үлэтэ
үгээнээн ымыллар. Мо-
нумены үөрүүдэхин
аһым немецкэй халабыр-
дыттары Кхайны 45 см.
лмгар буолуода дини уда-
хан араллаахпит.

С. ЛАВРОВ.
Кэбзэйн оройуонун
бочуоттаах граждани-
на, сэрин уонна үлэ
ветерана, нааматын-
нымым тутуу комис-
сиятын чедлэнэ.

